

Київський університет імені Бориса Грінченка
Інститут людини
Кафедра психології особистості та соціальних практик

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи
(Олексій ЖИЛЬЦОВ)
« 01 » 09 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХОЛОГІЯ НАСИЛЬСТВА

для студентів

спеціальності 053 Психологія

освітнього рівня другого (магістерського)

освітньої програми 053.00.05 Екстремальна та кризова психологія

спеціалізації

Київ – 2021

Розробники:

Цюман Тетяна Петрівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри психології особистості та соціальних практик

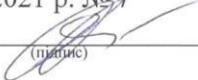
Викладачі:

Цюман Тетяна Петрівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри психології особистості та соціальних практик

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри психології особистості та соціальних практик

Протокол від 27.08. 2021 р. № 7

Завідувач кафедри _____ (Оксана СЕРГЄЄНKOBA)

(підпис)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми (керівником освітньої програми 053.00.05 Екстремальна та кризова психологія)

30.08.2021 р.

Керівник освітньої програми _____ (Олеся СТОЛЯРЧУК)

(підпис)

Робочу програму перевірено

01.09.2021 р.

Заступник директора _____ (Роман ПАВЛЮК)

(підпис)

Пролонговано:

на 2021/2021 н.р. (підпис) (ПІБ), «27» 08 2021 р., протокол № 7

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «__»__ 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «__»__ 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «__»__ 20__ р., протокол № __

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	обов'язкова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	4/120	
Курс	5	
Семестр	9	
Кількість змістових модулів з розподілом:	4	
Обсяг кредитів	4	
Обсяг годин, в тому числі:	120	
Аудиторні	32	
Модульний контроль	8	
Семестровий контроль	30	
Самостійна робота	50	
Форма семестрового контролю	екзамен	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни - забезпечити формування професійної компетентності студентів, та їх готовності до здійснення професійної діяльності у сфері попередження насильства та жорстокого поводження щодо особистості.

Завдання курсу:

- знайомство студентів із особливостями психосоціальної роботи з попередження будь-яких форм насильства та жорстокого поводження;
- формування професійних умінь у сфері протидії насильства;
- відпрацювання ефективних психотехнік у роботі психолога з виявлення насильства, наслідками насильства та ідентифікації жертв насильства.

3. Результати навчання за дисципліною

Відповідно до Освітньо-професійної програми 053.00.05 Екстремальна та кризова психологія за другим (магістерським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 053 Психологія, дисципліна «Психологія насильства» забезпечує формування таких загальних та фахових компетентностей:

- ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК5. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.
- ЗК6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
- ЗК7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
- ЗК9. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

- СК1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та/або практики.
- СК3. Здатність обирати і застосувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.
- СК4. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.
- СК6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.
- СК8. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.
- СК9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.
- СК12. Здатність розробляти та застосовувати превентивні та корекційні програми збереження психологічного здоров'я людини.
- СК13. Здатність до рефлексії та супервізії власної фахової діяльності.
- СК14. Здатність активізувати психосоматичні ресурси особистості для її ефективного функціонування в екстремальних і кризових ситуаціях.

Відповідно до Освітньо-професійної програми 053.00.05 Екстремальна та кризова психологія за другим (магістерським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 053 Психологія, дисципліна «Кризова психологія з практикумом. Життєві кризи особистості» забезпечує оволодіння такими **програмними результатами навчання:**

- ПР1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.
- ПР4. Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.
- ПР8. Оцінювати ступінь складності завдань діяльності та приймати рішення про звернення за допомогою або підвищення кваліфікації.
- ПР9. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.
- ПР11. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.
- ПР16. Надавати кваліфіковану психологічну допомогу особистості у кризовому стані для активізації ресурсів її життєстійкості.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:					Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль 1. Діалектика насильства у сучасній науці							
Тема 1. Насильство як соціально-психологічна деструкція		4					
Тема 2. Домашнє та гендерно обумовлене насильство			4				
Модульний контроль	2						
Разом	2	4	4				10
Змістовий модуль 2. Психологічні аспекти фізичного та економічного насильства							
Тема 1. Онтологія фізичного та економічного насильства		4					
Тема 2. Протидія фізичному та економічному насильству			4				
Модульний контроль	2						
Разом	2	4	4				10
Змістовий модуль 3. Феномен психологічного насильства							
Тема 1. Соціально-психологічна природа психологічного насильства		4					
Тема 2. Психологічна робота з жертвами психологічного насильства			4				
Модульний контроль	2						
Разом	2	4	4				15
Змістовий модуль 4. Соціально-психологічні аспекти сексуального насильства							
Тема 1. Проблема сексуального насильства на сексуального зловживання над особистістю		4					
Тема 2. Психотехніки попередження сексуального насильства			4				
Модульний контроль	2						
Разом	2	4	4				15
Підготовка та проходження контрольних заходів	30						
Усього	8	16	16				50

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Діалектика насильства у сучасній науці

Лекція 1-2. Насильство як соціально-психологічна деструкція (4 год.)
Сутність і специфіка насильства на міжпарадигмальному рівні. Феноменологія насильства. Основні різновиди та ознаки насильства
Основні поняття теми: насильство, вектимологія, причини насильства, наслідки насильства.

Семінарські заняття 1-2. Домашнє та гендерно обумовлене насильство (4 год.)

Змістовий модуль 2.

Психологічні аспекти фізичного та економічного насильства

Лекція 3-4. Онтологія фізичного та економічного насильства (4 год.)
Онтологічні складові фізичного насильства. «Обличчя Крона» та «Піфагорова акусма». Конструктивізм про фізичне насильство та інші прояви девіантної поведінки. Зміст фізичного насильства та його оцінка суспільством. Психофізіологічні риси кривдника (агресора).

Основні поняття теми: причини фізичного насильства, ознаки та симптоми фізичного насильства, жертва та кривдник.

Семінарські заняття 3-4. Протидія фізичному та економічному насильству (4 год.)

Змістовий модуль 3.

Феномен психологічного насильства

Лекція 5-6. Соціально-психологічна природа психологічного насильства (4 год.)

Violence та abuse в психології. Феномен абьюзера в сучасних психологічних дослідженнях. Психологічний абюз та поганий настрій. Чинники агресивної поведінки особистості. Психологічні риси абьюзера та ситуації насильства. Ознаки абьюза в відносинах.

Основні поняття теми: violence, abuse, агресивна поведінка, ознаки психологічного насильства.

Семінарські заняття 5-6. Психологічна робота з жертвами психологічного насильства (4 год.)

Змістовий модуль 4.

Соціально-психологічні аспекти сексуального насильства

Лекція 7-8. Проблема сексуального насильства на сексуального зловживання над особистістю (4 год.)

Психологічні механізми посягання на сексуальну недоторканість особистості. Сексуальне зловживання дитиною. Сексуальне насильство в

родині. Чинники сексуального насильства. Комерційна сексуальна експлуатація дитини. Ознаки та форми сексуального насильства.

Основні поняття теми: інцест, зґвалтування, дії сексуального характеру.

Семінарські заняття 7-8. Психотехніки попередження сексуального насильства (4 год.)

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		Модуль 4	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	2	2	2	2	2	2	2	2
Відвідування семінарських занять	1	2	2	2	2	2	2	2	2
Робота на семінарському занятті	8	2	20	2	20	2	20	2	20
Виконання завдань для самостійної роботи	5	1	5	1	5	1	5	1	5
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25	1	25	1	25
Разом			54		54		54		54
Максимальна кількість балів: 216									
Розрахунок коефіцієнта: $216:60 = 3,6$									

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання.

Змістовий модуль 1.

Діалектика насильства у сучасній науці

Тема 2. Домашнє та гендерно обумовлене насильство – 10 год.

Визначити та занотувати різницю між домашнім та гендерно обумовленим насильством – 5 балів.

Змістовий модуль 2.

Психологічні аспекти фізичного та економічного насильства

Тема 2. Протидія фізичному та економічному насильству – 10 год.

Створити власну типологію агресивної поведінки, яка спричинює фізичне та економічне насильство – 5 балів.

Змістовий модуль 3.

Феномен психологічного насильства

Тема 2. Психологічна робота з жертвами психологічного насильства – 15

год.

Створити власну типологію осіб, які найчастіше страждають від психологічного насильства – 5 балів.

Змістовий модуль 4.

Соціально-психологічні аспекти сексуального насильства

Тема 2. Психотехніки попередження сексуального насильства – 15 год.

Створити та описати власний перелік психотехнік попередження сексуального насильства щодо дитини – 5 балів.

Таблиця 6.2.1

Карта самостійної роботи студента

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали	Термін виконання
Змістовий модуль 1.			
Діалектика насильства у сучасній науці			
Тема 2. Домашнє та гендерно обумовлене насильство – 10 год.	Семінарське заняття	5	До семінарського заняття 1-2
Змістовий модуль 2.			
Психологічні аспекти фізичного та економічного насильства			
Тема 2. Протидія фізичному та економічному насильству – 10 год.	Семінарське заняття	5	До семінарського заняття 3-4
Змістовий модуль 3.			
Феномен психологічного насильства			
Тема 2. Психологічна робота з жертвами психологічного насильства – 15 год.	Семінарське заняття	5	До семінарського заняття 5-6
Змістовий модуль 4.			
Соціально-психологічні аспекти сексуального насильства			
Тема 2. Психотехніки попередження сексуального насильства – 15 год.	Семінарське заняття	5	До семінарського заняття 7-8
<i>Разом: 50 год.</i>	<i>Разом: 20 балів</i>		

6.1. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання. Модульні контрольні роботи виконуються у формі тестування.

Таблиця 6.3.1

Зміст і критерії оцінювання модульних контрольних робіт

Змістовий блок і його призначення	Форма	Максимальна кількість балів
Визначення якості володіння базовими поняттями	тести	25

6.2. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання.

Семестровий контроль проводиться у вигляді підсумкового атестаційного тесту, питання до якого інтегрують зміст чотирьох змістових модулів.

Таблиця 6.4.1

Критерії оцінювання відповіді студента на екзамені

Критерії оцінювання	Максимальна кількість балів
Повнота та правильність відповіді підсумкового атестаційного тесту	40
Разом	40 балів

6.3. Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю.

1. Психологічні аспекти природи насильства.
2. Зарубіжні та вітчизняні психологи про природу насильства.
3. Проблема насильства та агресії у сучасних наукових дослідженнях.
4. Соціально-психологічні самопочуття особистості та насильство.
5. Насильство та контроль поведінки особистості.
6. Наслідки насильства на розвиток особистості.
7. Типологія насильства та характер насильницьких дій.
8. Фізичне насильство та його форми.
9. Ознаки фізичного насильства.
10. Причини фізичного насильства.
11. Фізичне насильство та психічний стан і поведінка особистості.
12. Психологічне насильство та психічне здоров'я особистості.
13. Особистісні форми психологічного насильства.
14. Форми вираження психологічного насильства.
15. Індикатори психологічного насильства.
16. Феномен «погрози застосування насильства».
17. Економічне насильство та його особливості.
18. Форми економічного насильства.
19. Причини та наслідки економічного насильства.
20. Сексуальне домагання та сексуальне насильство.
21. Сексуальне зловживання щодо дитини.
22. Причини та наслідки сексуального насильства.
23. Психологічна травма, як наслідок сексуального насильства.
24. Різниця між домашнім та гендерно обумовленим насильством.
25. Типологія жертв домашнього насильства.
26. Трикутник Карпмана та проблема насильства.
27. Цикл насильства.
28. Прояви насильства в родині.
29. Психотехніки попередження сексуального насильства.
30. Психологічні аспекти протидії фізичному, економічному та психологічному насильству.

6.4. Шкала відповідності оцінок (подати без змін)

Оцінка	Кількість балів
Відмінно	100-90
Дуже добре	82-89
Добре	75-81
Задовільно	69-74
Достатньо	60-68
Незадовільно	0-59

**7. Навчально-методична картка дисципліни «Психологія насильства»
для студентів спеціальності 053 Психологія**

Разом: 120 год., лекції – 16 год., семінарські заняття – 16 год., модульний контроль – 8 год., самостійна робота – 50 год.

Модулі	Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Змістовий модуль 3	Змістовий модуль 4
Назва модуля	Діалектика насильства у сучасній науці	Психологічні аспекти фізичного та економічного насильства	Феномен психологічного насильства	Соціально-психологічні аспекти сексуального насильства
К-сть балів за модуль	54 бали	54 бали	54 бали	54 бали
Теми лекцій	Насильство як соціально-психологічна деструкція – 2 бали	Онтологія фізичного та економічного насильства – 2 бали	Соціально-психологічна природа психологічного насильства – 2 бали	Проблема сексуального насильства на сексуального зловживання над особистістю – 2 бали
Кількість балів	1 бал	1 бал	1 бал	1 бал
Теми семінарських занять	Домашнє та гендерно обумовлене насильство – 22 бали.	Протидія фізичному та економічному насильству – 22 бали.	Психологічна робота з жертвами психологічного насильства – 22 бали.	Психотехніки попередження сексуального насильства – 22 бали.
Кількість балів	22 бали	22 бали	22 бали	22 бали
Самостійна робота	Визначити та занотувати різницю між домашнім та гендерно обумовленим насильством – 5 балів.	Створити власну типологію агресивної поведінки, яка спричинює фізичне та економічне насильство – 5 балів.	Створити власну типологію осіб, які найчастіше страждають від психологічного насильства – 5 балів.	Створити та описати власний перелік психотехнік попередження сексуального насильства щодо дитини – 5 балів.
Кількість балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота – 25 балів	Модульна контрольна робота – 25 балів	Модульна контрольна робота – 25 балів	Модульна контрольна робота – 25 балів
Рейтингові бали	Загальна кількість балів – 216 Коефіцієнт для переведення у 100-бальну шкалу – 3,6			

8. Рекомендовані джерела

Основна література:

1. Максимова Н. . Соціально-психологічні аспекти проблем насильства / Н. . Максимова, К.Л. Мілютіна. – К.: Центр навчальної літератури, 2013. – С.25-36.
2. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми: посіб. у 2-х ч.; Ч. 2 (Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми) / А. В. Аносова, О. В. Безпалько, Т. П. Цюман та ін. / За заг. ред.: Т. В. Журавель, З. П. Кияниці. – К. : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. – 352 с.
3. Сексуальне насильство над дітьми: причини, наслідки, профілактика: ін- форм.-метод. посібник / автори-упоряд.: Цюман Т. П., Малієнко . М.; за заг. ред. Цюман Т. П. – К.: ФОП Пономаренко Я. М. – 2011. – 76 с.

Додаткова література:

1. Зиновьева Н. О. Психология и психотерапия насилия. Ребенок в кризисной ситуации / Н. О. Зиновьева, Н. Ф. Михайлова. – СПб.: Речь, 2013. – 248 с.
2. Дубровська . В. Психологічна реабілітація дітей, які зазнали сексуального насильства: посіб. до навч. відео-курсу / Дубровська . В. – К.: В О «Жіночий консорціум України», 2015. – 44 с.
3. Журавель Т. В. Соціально-педагогічна робота з профілактики насильства щодо дітей / Т. В. Журавель // Соціальна педагогіка: навч. посібник / за заг. ред. О. В. Безпалько; авт. кол. О. В. Безпалько, І. Д. Зверева, Т. . Веретенко та ін. – К.: Академвидав, 2013. – С. 197–209.

9. Додаткові ресурси (за наявності)

1. <https://tydyvy.com/video/DyIDKIU>
2. <https://moyezdorovya.com.ua/psychologichne-nasylstvo-6-naslidkiv-pro-yaki-treba-znaty/>
3. <https://life.pravda.com.ua/society/2017/08/25/226022/>
4. <https://genderindetail.org.ua/season-topic/genderne-nasilstvo/zubatenko-134061.html>
5. <https://dt.ua/family/movchannya-yagnyat-abo-pravda-pro-emocyine-nasilstvo-297010 .html>
6. <https://inspired.com.ua/ideas/tips/chek-list-psychologichne-nasylstvo-u-vidnosynah/>
7. <https://tutkatamka.com.ua/nathnennya/psihologiya/pro-trikutnik-karpmana-varto-znati-vsime-xoche-mati-shhaslivu-simyu/>